

Coordonator: Vasile Bozeșan

**Autori: Dragoș Călin, Ionuț Militaru, Roxana-Maria Călin,
Mihaela Vasiescu, Lavinia Cîrciumaru, Lucia Zaharia,
Paula-Andrada Coțovanu, Florin Mihăiță, Cristina Radu,
Cristinel Ghigheci, Victor Constantinescu, Alexandra
Ghergheșanu, Beatrice Ramașcanu, Alexandra Lăncrăjan,
Iulian Balan**

Executarea silită

**Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor
Omului pronunțate în cauzele împotriva României**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

Redactor: Monica Stoian
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Executarea silită : hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțate în cauzele împotriva României / coord.:
Vasile Bozeșan ; Dragoș-Alin Călin, Ionuț Militaru, Roxana-Maria Călin, ... - București : Editura Universitară, 2015
Bibliogr.
ISBN 978-606-28-0177-9

I. Bozeșan, Vasile (coord.)
II. Călin, Dragoș, drept
III. Militaru, Ionuț
IV. Călin, Roxana Maria

347.952.2
341.231.14

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062801779

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2015
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Când discutăm despre executarea silită, ni se relevă în mod ineluctabil un ansamblu eterogen de principii, reguli, termene și condiții, bine definite și structurate, de o tehnicitate aparte ce conturează cel mai important și util instrument practic de natură a conduce la garantarea drepturilor creditorilor recunoscute prin felurile titluri executorii reglementate de lege.

Pe de altă parte, sistemul de protecție configurat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, sprijinit pe jurisprudența Curții Europene, pune în lumină atașamentul față de drepturile omului și libertățile fundamentale ale acestuia, pe care trebuie să-l manifeste fiecare stat membru, în respectul preeminenței dreptului.

Iată, aşadar, că se degajă existența unei profunde relații dintre cele două mecanisme, ambele subsumate acelaiași ideal, anume recunoașterea și prețuirea drepturilor omului, în toate componentele sale. Cu privire particulară, însă, asupra executării silite, în repetate rânduri, instanța de contencios europeană a statuat că dreptul la un proces echitabil nu acoperă procedura numai până la pronunțarea hotărârii, ci până la executarea acesteia, apreciind că formalitățile de executare silită fac parte integrantă din noțiunea de „proces”, în sensul art. 6 din Convenție.

Astfel, volumul tematic prezentat spre publicare de către un colectiv de autori magistrați, consacrat modului în care executarea silită se reflectă în cauzele împotriva statului român instrumentate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, reprezintă o cercetare de un deosebit interes pentru teoreticienii și practicienii dreptului, în general și, în particular, a celor din ramura executării silite.

Acest interes provine, în primul rând, din modul original de abordare. Deși, în literatura de specialitate, există mai multe lucrări ce analizează problematica executării silite, pe de o parte și foarte multe alte opere în care se discută și se examinează diferitele perspective deduse din jurisprudența europeană, pe de altă parte, prezentul demers publicistic constituie o lucrare novatoare, fiind prima în peisajul juridic românesc care reușește să evidențieze legătura dintre principiile gândirii europene și mecanismele naționale de executare silită.

În al doilea rând, interesul este dat de actualitatea cercetării, autorii valorificând cele mai noi soluții din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia executării silite, domeniu de o importanță crucială în angrenajul procesual civil prin raportare la realității vieții sociale și economice actuale.

În sfârșit, interesul provine din pronunțatul caracter aplicativ al lucrării, autorul considerațiilor preliminarii reușind să realizeze o incursiune în întreaga reglementare procesual civilă națională, în partea privind executarea silită și o analiză puternic ancorată în realitățile practiciei judiciare execuționale românești, astfel că toate tematicile extrase din hotărârile Curții sunt ilustrate sau ancorate în dispozițiile naționale care guvernează materia executării silite. Soluțiile din jurisprudența europeană devin, astfel, mai accesibile și aplicative, iar organizarea aprecierilor Curții pe diferitele paliere ale executării silite naționale (*drepturile părților în procedura executării silite, calitatea de debitor a statului, rolul activ al executorului judecătoresc, alți participanți la executarea silită, mijloace indirecțe de executare silită, durata rezonabilă a procedurii de executare, obligația de diligență a creditorului în susținerea executării, imposibilitatea obiectivă de executare, procedura de executare a hotărârilor judecătorescă privitoare la minori*) conturează caracterul nemijlocit practic al unei importante perspective a procedurii execuționale. În acest context, învederăm că, la nivel reglementar, noul legiuitor a transpus în actualul Cod de procedură civilă o serie de principii deduse din jurisprudența Curții Europene, înțelegând, astfel, să valorizeze semnificația garanțiilor Convenției Europene a Drepturilor Omului, prezenta lucrare venind în sprijinul celor care doresc să aprofundeze preceptele legislative prin prisma raționamentelor Curții.

Se cuvine să subliniem și faptul că tematica căreia îi este consacrat volumul de față este extrem de generoasă, dar, în același timp, și complexă. Generozitatea este dată de faptul că tematica oferă o viziune nouă executării silite, sub aspectul literaturii de specialitate în materie, iar complexitatea rezultă atât din întinderea domeniului analizat, cât și din diversitatea de perspective de analiză, înțelegere și cunoaștere a sferei procedurii execuționale.

Lucrarea se remarcă, însă, și prin alte calități. Semnalăm, în primul rând, selecția unui număr mare de cauze, logic și armonios structurate, cu extragerea ideilor relevante într-o pastilă introductivă, cu o scurtă prezentare a situației de fapt, a aprecierilor Curții, a satisfacției echitabile, dar și a autorităților potențial responsabile de eșecul punerii în executare silită a titlurilor executorii, ceea ce face ca lucrarea să aibă o finalitate practică clară și concretă, destinatarii acesteia având la îndemână un mijloc extrem de eficace de înțelegere și aplicare.

Remarcăm, în al doilea rând, calitățile lucrării din punct de vedere al formei: sistematizarea riguroasă, terminologia adekvată, stilul clar și precis.

Mai subliniem că lucrarea are un nivel calitativ ridicat, cuprinde informații valoroase și se detașează prin încorporarea cu succes a ultimelor acumulări din jurisprudența europeană în materia executării silite, astfel încât reprezintă o importantă contribuție la dezvoltarea doctrinei și practiciei în materie și la clarificarea unor repere esențiale ale activității execuționale.

Conclusiv, apreciem că suntem în prezența unei lucrări de un interes practic deosebit pentru toți profesioniștii dreptului, judecători, procurori, avocați, executori judecătoreschi, consilieri juridici, dar, în egală măsură, pentru toți cei care intr-un fel sau altul au tangență cu procedurile execuționale sau sunt implicați în acestea, asigurând un mai bun acces la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

**profesor universitar dr.,
judecător Evelina Oprina**

CONSIDERAȚII PRIVIND EXECUTAREA Silită REFLECTATĂ ÎN CAUZELE ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

judecător Vasile Bozeșan

La confluența celor 20 de ani de la data aderării României la Convenția Europeană a Drepturilor Omului - marcați de numeroase condamnări suferite de statul român în materia executării silite - cu începuturile unei noi reglementări procesual execuționale ce-și reclamă încă multe clarificări interpretative ce pot susține un praxis cu adevărat eficient, e necesară o analiză retrospectivă a practicii execuționale cuplată la dezideratul asigurării conformității noilor reglementări cu exigențele și standardele europene.

Cunoașterea jurisprudenței Curții Europene create în cauzele împotriva României privitoare la procedura de executare conferă o perspectivă obiectivă a modului în care autoritățile naționale (puterea legislativă, executivă și judecătorească) au înțeles să creeze și să susțină cadrul necesar pentru executarea hotărârilor și a altor titluri executorii.

Mai mult, considerentele hotărârilor Curții, pe de o parte, constituie argumente valide pentru înțelegerea evoluției reglementărilor procesuale interne în perioada 1994-2014 și a modificărilor operate de legiuitorul român ca urmare a neregulilor constatațe de către Curte iar, pe de altă parte, oferă repere la care este necesar a ne raporta în interpretarea și aplicarea noilor dispoziții din materia executării silite.

Retrospectiv, condamnările suferite de statul român în perioada 1994-2014 relevă practici execuționale incompatibile cu cerințele Convenției ce s-au perpetuat în timp, ajungându-se, din păcate, ca, după 20 de ani de relație a statului român cu mecanismul Convenției Europene, Curtea să constate că încălcările reținute în materia executării „*sunt consecința unei disfuncționalități structurale persistente*” și că, astfel, statul român - în calitate de deținător al forței publice - nu este capabil să asigure un cadru adecvat pentru executarea titlurilor.

Actual și perspectiv, alături de obligația de conformare la exigențele Convenției pe care trebuie să se grefeze orice activitate de elaborare, interpretare și aplicare a normelor interne, condamnările suferite de statul român până în prezent pot fi convertite, înțelept, în oportunități prin care pot fi transpuse și receptate la nivelul autorităților naționale abordări cu adevărat europene în materie pentru a se asigura o executare integrală, conformă, efectivă și cu celeritate a titlurilor executorii precum și respectarea drepturilor și libertăților prevăzute de către Convenția Europeană.

1. Dreptul la executarea titlurilor – drept de acces la justiție

În jurisprudență Curții s-a subliniat constant că art. 6 din Convenție protejează și executarea hotărârilor judecătoarești definitive, care, într-un stat care respectă preeminența dreptului, nu pot rămâne fără efect în detrimentul unei părți, astfel că executarea unei hotărâri judecătoarești nu poate fi împiedicată, anulată sau întârziată într-un mod excesiv. Ar fi de neconceput ca art. 6 par.1 din Convenție să descrie în detaliu garanții procedurale recunoscute părților – garanții privind caracterul echitabil, public și rapid - fără a proteja punerea în executarea deciziilor judiciare adoptate în respectiva procedură (*Sabin Popescu c. României*).

Tratănd faza executării silite ca o parte a procesului civil, Convenția recunoaște astfel și în această fază, *mutatis mutandis*, garanțile art.6 aplicabile în procedura judiciară ce a condus la emiterea titlului executoriu. Totodată, nu trebuie ignorat că și după declanșarea executării silite, procedura execuțională este susceptibilă a se re-judiciariza, temporar și secvențial, prin sesizarea instanței de judecată cu cereri, plângeri, contestații, ceea ce, firesc, reactivează garanțile art. 6 în context judiciar.

Dreptul de acces la instanță cuprinde în mod egal și dreptul de acces la o procedură de executare silită. În acest sens, reglementarea internă trebuie să țină seama nu doar de condițiile legale privitoare la titlul executoriu ci și de circumstanțele speciale ale creditorului căruia nu trebuie să i se încalce accesul la această procedură.

► Curtea a observat, de pildă, că doar din 2005 și 2006 statul român a adoptat măsuri vizând garantarea unui acces efectiv al creditorilor lipsiți de resurse suficiente pentru procedurile de executare silită (*Elena Negulescu c. României*)¹.

¹ În aceeași hotărâre (cauza *Elena Negulescu c. României*) s-a reținut de către Curte că „*Drept răspuns la constatările unui raport din octombrie 2005 al Uniunii Europene și în vederea aplicării unui plan de reformă judiciară care viza, între altele,*

2. Drepturile părților în procedura executării silite

Indiferent că executarea silită este subsecvență procedurii judiciare care a condus la obținerea hotărârii judecătoarești executorii fie că aceasta este pornită în temeiul unui alt titlu executoriu care nu emană de la o instanță, procedura executării silite se desfășoară sub auspiciile principiului respectării drepturilor părților, ale altor participanți la executare sau chiar ale terților.

Astfel, privită din perspectiva dreptului intern procedura execuțională „*se face cu respectarea legii, a drepturilor părților și a altor persoane interesate*” (art.625 alin.1 NCPC) un rol special revenind executorului judecătoresc care are obligația de a stăruie pentru realizarea obligației prevăzute în titlul executoriu „*cu respectarea dispozițiilor legii, a drepturilor părților și a altor persoane interesate*”(art.627 alin.1 NCPC).

Însă, interpretarea și aplicarea normelor de procedură civilă, în cazul în care pun în discuție drepturi și libertăți ale persoanelor, se realizează în concordanță și cu tratatele la care România este parte (art.3 alin.1 NCPC) urmând a acorda o importanță deosebită Convenției Europene a Drepturilor Omului și jurisprudenței create de către Curte în interpretarea acesteia.

Raportat la ansamblul de drepturi garantate de Convenție, procedura executării silite, fiind aplicabilă într-o gamă extrem de variată de materii, poate ridica problema încălcării unor drepturi diverse, de natură procesuală sau materială. Astfel:

► Dreptul de acces la procedura de executare, caracterul echitabil și durata rezonabilă a procedurii execuționale (art. 6 din Convenție) sunt încălcate în faza executării silite, cel mai adesea, prin faptul că din cauza omisiunii sau inactivității autorităților statului, nu este atinsă finalitatea procedurii execuționale, și anume realizarea efectivă și integrală a creației

eliminarea condiției de plată în prealabil a onorariilor executorilor judecătorești pentru a asigura un sistem de executare a hotărârilor efective, Guvernul a adoptat O.U.G. nr. 90/2005, care a intrat în vigoare la data de 28 decembrie 2005. Această ordonanță a modificat Legea nr. 188/2000, abrogând art. 33 lit. c) de mai sus. Art. 37 al acestei legi a fost modificat și prevede, între altele, că Ministerul Justiției stabilește onorariile minime și maxime pe care trebuie să le plătească executorilor judecătorești persoanele ale căror venit lunar este mai mic decât salariul lunar mediu pe economie și că aceste onorarii pot fi achitate prin plată lor eșalonată. De altfel, potrivit art. 37 alin 3 [art.39 alin 3 în varianata republicată-s.n.], executorii nu pot condiționa punerea în executare a unei hotărâri definitive de plată anticipată a onorariilor. În opinia Guvernului, posibilitatea unui creditor de a obține eșalonarea cheltuielilor de executare a devenit aplicabilă prin ordinul nr. 658/C/2006 al Ministerului Justiției, intrat în vigoare la data de 17 martie 2006.” (par.25).

creditorului (art.703 alin 1 pct.1 NCPC), privând astfel de orice efect util dreptul creditorului câștigat/recunoscut anterior.

Ansamblul garanțiilor procesuale ce asigură caracterul echitabil al procedurii judiciare se aplică, în mod corespunzător, și în faza executării silite (art.6 alin.2 NCPC) urmând ca anumite exigențe precum asigurarea accesului la instanță (accesul la procedura execuțională și finalizarea acesteia prin realizarea creaței), caracterul rezonabil al duratei procedurii sau independența și imparțialitatea instanței de executare, să constituie aspecte care pot pune probleme respectării drepturilor procesuale în cursul executării silite.

► **Dreptul la respectarea bunurilor (art.1 din Protocolul nr.1 la Convenție)** poate fi încălcăt prin neexecutarea sau executarea cu întârziere a unei decizii judiciare/administrative care se referă la „*bunurile*” creditorului în sensul acestei prevederi.

Noțiunea de „*bunuri*” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 are un sens autonom care nu este limitat la proprietatea bunurilor corporale, fiind independent de clasificările stabilite în dreptul intern, astfel că și alte drepturi sau interese specifice ce constituie creațe pot fi considerate valori patrimoniale și, pe cale de consecință, „*bunuri*” în sensul Convenției (*Croitoru c. României*).

În cauzele împotriva României în care s-a analizat conformitatea executării cu exigențele Convenției au fost considerate „*bunuri*” (valori patrimoniale), de pildă, dreptul la compensarea unei creațe recunoscute creditorului prin hotărârea instanței interne cu o altă creață a statului (*SC Ghepardul SRL c. României*), dreptul de proprietate recunoscut judiciar (*Draica c. României*), autorizația emisă creditoarei pentru a efectua anumite activități de pilotaj (*S.C. Pilot Service S.A. Constanța c. României*), însă, trebuie amintit că neexecutarea unei hotărâri definitive pronunțate în materia contenciosului fiscal nu intră în domeniul drepturilor și obligațiilor cu caracter civil, în pofida efectelor patrimoniale pe care le are în mod obligatoriu în ceea ce privește situația contribuabililor, Curtea fiind incompatibilă *rationae materiae* de a se pronunța asupra acesteia (*Stere și alții c. României*).

► **Dreptul la viață privată și de familie (art. 8 din Convenție).** Curtea a constatat în repetate rânduri încălcarea dreptului la viață privată prin faptul că statul român nu a depus eforturi și o diligență rezonabile pentru punerea în executare a unor hotărâri privitoare la anumite aspecte ale noțiunii de viață privată, în special cele vizând viața de familie (*Nistor c. României*).

În schimb Curtea nu a considerat aplicabil art. 8 din Convenție în cazul în care reclamantul a invocat încălcarea dreptului la viață privată (respectul domiciliului) prin faptul că nu s-a pus în executare hotărârea de evacuare a

debtitorului dintr-o încăpere (spălătorie) aflată în coproprietate forțată a proprietarilor de apartamente, Curtea reținând că spălătoria în litigiu, care nu este proprietatea exclusivă a reclamantului, ar trebui să servească pentru utilizare ocazională și nu pentru locuire, astfel că aceasta nu este un „domiciliu” în sensul Convenției (*Chelu c. României*).

► **Libertatea de exprimare (art. 10 din Convenție).** Au fost constatate încălcări ale acestei libertăți din cauza inerției autorităților naționale care nu au adoptat măsurile eficiente și necesare pentru a asista creditorii în executarea hotărârii judecătoarești definitive favorabile acestora și care le-ar fi permis să își exerceze profesia de jurnaliști de radio, reținându-se că sistemul executorilor judecătoarești s-a dovedit a fi unul inadecvat și ineficient (*Frăsili și Ciocârlan c. României*).

De asemenea, s-a reținut încălcarea art.10 din Convenție ca urmare a faptului că nu a fost îndeplinită cerința de executare adecvată a hotărârilor judecătoarești prin care primarul unei localități era obligat de către instanța națională la comunicarea către reclamantul jurnalist a unor informații de interes public (*Roșianu c. României*).

► **Dreptul la viață (art. 2 din Convenție).** A fost reținută în jurisprudența Curții încălcarea de către statul român a art. 2 din Convenție (în componenta sa procedurală) prin aceea că nu a fost executată o decizie judiciară irevocabilă care recunoștea creditorului-reclamant dreptul de a-i fi asigurate anumite medicamente și dreptul la decontarea acestora (*Panaiteșcu c. României*)².

► **Libertatea de circulație (art. 2 din Protocolul nr.4 la Convenție).** Au existat cauze în care s-a pus în discuție încălcarea înseși a libertății de circulație în contextul punerii în executare a deciziilor judiciare, cum a fost cazul în care Curtea a apreciat că nu a fost încălcată libertatea de circulație a unui minor căruia i s-a refuzat permisiunea de a părăsi țara de către agenții de frontieră, în condițiile în care acesta a prezentat doar o ordonanță președințială de suplinire a consimțământului tatălui său, executorie dar nerămasă irevocabilă, și nu o hotărâre definitivă și irevocabilă cum prevede legea specială (*Şandru c. României*)³.

² Pentru o prezentare a cauzei și comentariul aferent, a se vedea B.Cristea, *Jurisprudența CEDO. Cauza Panaiteșcu c.României*, în RRES nr.2/2013, pp.98-103.

³ V.Bozeșan, *Neîncălcarea libertății de circulație a unui minor căruia i s-a interzis părăsirea țării pe considerentul că ordonanța președințială de suplinire a consimțământului tatălui său, deși era executorie, nu era una irevocabilă - cauza Șandru c. României, 31 mai 2014*, în Revista JurisClasorCEDO, www.hotararicedo.ro (ultima accesare 16 mai 2015).

► **Dreptul la un recurs efectiv (art.13 din Convenție).** Chiar dacă acest drept este susceptibil de încălcare, în principiu, prin lipsa/impresiunea unei reglementări interne care să-l recunoască în favoarea celor care se consideră vătămași în drepturile și libertățile prevăzute de Convenție (*Abramiuc c. României* - în care s-a reținut lipsa unei posibilități legale și efective de a contesta durata nerezonabilă a procedurii)⁴, totuși, nu este exclusă încălcarea acestui drept în contextul interpretării și aplicării normelor interne care îl prevăd. Astfel, recent, Curtea a apreciat că remediul procedural prevăzut de art. 522-525 NCPC nu este unul efectiv, nefiind probat acest caracter în practică, corelat cu imposibilitatea legală de a uza de acest instrument în cauzele *pendiente* la momentul intrării în vigoare a noilor dispoziții procesuale (*Vlad și alții c. României*).

► **Dreptul de a nu fi supus discriminării (art. 14 din Convenție și art.1 din Protocolul nr.12).**

În privința sferei de aplicare a art. 14 din Convenție și respectiv a art. 1 din Protocolul nr.12 la Convenție, s-a arătat că în timp ce primul se referă numai la drepturile garantate prin Convenție, cel de-al doilea interzice discriminarea în legătură cu „*exercitarea oricărui drept prevăzut de lege*”, astfel că art. 1 din Protocolul nr.12 are un domeniu de aplicare mai extins decât art. 14 din Convenție⁵.

Principiul egalității (art.8 NCPC), aplicabil în egală măsură în procedura executării silite, garantează exercitarea drepturilor procesuale, în mod egal și fără discriminării iar art. 5 din Legea nr.188/2000 privind executorii judecătoreschi, republicată⁶ prevede că „*Activitatea executorilor judecătoreschi se înfăptuiește în condițiile legii, cu respectarea drepturilor și intereselor legitime ale părților și ale altor persoane interesate, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de apartenență politică, de avere sau de origine socială.*”

3. Rolul statului în executarea silită. Creațe împotriva statului.

Pentru înțelegerea exactă a rolului statului în asigurarea punerii în executare a titlurilor executorii și, subsecvent, a întinderii răspunderii acestuia,

⁴ Pentru o analiză detaliată, a se vedea, E.Blidaru, *Dreptul la un recurs efectiv și termenul rezonabil în dreptul român*, în Revista JurisClasor CEDO, 31 august 2011, www.hotararicedo.ro (ultima accesare 16 mai 2015).

⁵ D. Călin, *Dicționar de drepturile omului. Adnotat cu jurisprudență 1957-2013* (colectiv de autori), Ed. CHBeck, București, 2013, p. 205.

⁶ Republicată în M.Of. nr.738 din 20 octombrie 2011, cu modificările și completările ulterioare.